

HỘI HOA BAN Ở TÂY BẮC

... Ngày xưa, vùng Tây Bắc có một cô gái tên Ban, xinh đẹp, nét na và có giọng hát mê đắm lòng người. Nhiều trai mừng ngập ngừng trái tim nàng đã trao gửi cho một chàng Khum, giỏi săn bắn và làm nương. Nhưng cha Ban chê Khum nghèo nên đã gả cô cho con trai tạo nương - vừa gù vừa lười. Thấy cha cùng nhà tạo nương bàn chuyện cưới hỏi, nàng Ban chạy tìm người yêu cầu cứu. Đúng lúc chàng Khum đi xa. Tuyệt vọng, nàng Ban bèn buộc chiếc khăn piêu của mình vào cầu thang nhà Khum rồi vượt núi, vượt đèo tìm chàng. Cuối cùng, kiệt sức, nàng gục xuống núi chết. Nơi đó sau này mọc lên một loài cây ra hoa trắng muốt vào mùa xuân. Dân mừng liền gọi là hoa ban và coi đó là loài hoa tượng trưng cho tình yêu chung thủy. Còn chàng Khum trở về thấy nàng đã bỏ đi, bèn theo tìm. Cuối cùng, chàng cũng kiệt sức mà chết, hoá thành con chim sống lẻ loi. Cứ đến mùa xuân, khi hoa ban nở, chim lại cất tiếng gọi bạn tình da diết... Từ đó, mỗi khi xuân về, hoa ban nở trắng núi rừng, trai gái Sơn La lại rủ nhau đi hội chơi núi, ca hát, múa xoè và bày tỏ tình yêu đôi lứa, như muốn có được tình yêu chung thủy như đôi Ban - Khum.

Ngày hội, từ sớm, tiếng chiêng trống đã rộn vang. Các chàng trai, cô gái mặc quần áo đẹp, cùng nhau vào rừng ban hái những cành hoa đẹp để tặng người yêu và biếu cha mẹ. Họ còn tổ chức hát giao duyên trên thuyền, bày tỏ tình cảm, tâm trạng trong những bài dân ca Thái trữ tình và tiếng đàn tình rộn ràng bên dòng sông Nậm Na.

Hội hoa ban được mở đầu bằng đám rước từ nhà tạo nương ra đình với đầy đủ cờ, lọng, trống chiêng... Các chức sắc của mừng dẫn đầu đoàn rước, tiếp đó là các cụ già khăn đỏ, áo vàng, quần chàm, mang theo cung nỏ. Cuối cùng là một số thanh niên trong mừng ăn mặc sắc sỡ, mang gươm giáo. Tới đình, sau khi thầy mo cáo thần xong sẽ bắt đầu lễ hiến sinh bằng việc mổ thịt một con trâu mộng ở cạnh đình. Các trò vui cùng các tiết mục ca nhạc của thanh niên nam nữ cũng bắt đầu cho đến khuya.

Hôm sau, mừng vào hội thì bắn súng hoả mai và cung nỏ với mục tiêu là một quả bưởi lăn trên con dốc. Nếu thí sinh bắn đạt cả ba lần sẽ được thưởng một mâm cỗ đầy do chính tạo mừng chuẩn bị. Khẩu súng bắn trúng đích được tạo mừng đem cáo thần cùng một con dao mới, chuỗi bằng ngà voi bên mâm cỗ. Sau đó, cỗ được hạ xuống, mời người thắng cuộc và tạo mừng công bố chính thức trước thần linh và bà con dân bản, trọng trách "tuần mừng" từ nay sẽ thuộc về người bắn giỏi.

Ngày thứ ba là của các trò vui: ném còn, ca hát, thổi kèn, thi trâu béo... Đây cũng là đêm cuối cùng nên cũng là đêm vui, lưu luyến nhất của trai gái. Họ vui chơi, truyện trò và dành cho nhau những tình cảm đầm thắm nhất, tặng nhau các vật kỷ niệm: tấm vải thêu, vòng bạc, rượu và cả trâu cau. Sau mỗi hội hoa ban, những tình cảm còn mãi, nên không ít đôi nên vợ nên chồng, và có những cặp, hẹn nhau mùa ban nở sang năm lại tìm về trao lời thương, câu nhớ.